

kruis van Christus onwaardig was. Een ander maal lag hij met ten hemel geslagen oogen, het kruis angstig aan zijn hart gedrukt.

Het volk hoorde met de grootste onverschilligheid van de ziekte des konings. Neen, erger nog, het was een gevoel van blijde verwachting, die het naar het paleis deed stroomen, om naar den toestand van den koning te informeerden, en bij elk bericht, dat de ziekte verergerde, werd er een tevreden gemompel onder hen gehoord.

Het hof stond in tweestrijd, hoe zijn houding te bepalen. Er moest ernstig met de mogelijkheid gerekend worden, dat de koning zou sterven. Dan zouden de kroonprins en Marie Antoinette de machten zijn. Was het niet verstandiger, zich hun gunst te verwerven, dan zich nog veel om den bijna dooden koning te bekommeren?

Voor een venster van het paleis was een brandende kaars neergezet, ten teeken voor het volk, dat de koning nog leefde. Zij werd den 10den Mei tusschen vier en vijf uur 's middags uitgeblazen.

De koning was dood.

De kroonprins en Marie Antoinette wachtten samen de tijding van Lodewijk's dood af. Dan zouden ze onmiddellijk het besmette paleis verlaten.

Plotseling hoorden zij een hevig gestommel in de nabij gelegen vertrekken. De hovelingen kwamen in dichte drommen de nieuwe macht, die van Lodewijk XVI, begroeten. De gravin de Noailles was de eerste, die hem als koning en haar als koningin van Frankrijk aansprak. Doch zij vonden bij het jonge koningspaar geen vreugde over hun nieuwe macht. Beiden knielden neer. „O God, leid ons, bescherm ons; wij zijn te jong, om de heerschappij te voeren”, riepen zij. Hij was nauwelijks twintig, zij nog niet voluit negentien jaar.

Onder het volk heerschte een onverholen vreugde over den dood van den koning. Nu zou een betere tijd aanbreken. Was Lodewijk XVI niet deugdzaam? Had hij niet de eenvoudigheid lief? Was hij niet goedhartig? En de mooie Marie Antoinette, had zij niet voor ieder een vriendelijken groet en hadden haar geestige oogen niet voor ieder een blijden lach? Ja, er zouden goede dagen voor Frankrijk aanbreken, meende het volk.

Alsof door verwisseling van regeerend persoon de rotte hofklike zou verdwijnen. Inderdaad, Lodewijk XVI had een waar woord gesproken, toen hij zeide, dat hij te jong was om te regeeren. Om het Fransche hof te beheerschen, was een meer ervaren man noodig. Doch vooral een krachtiger man. Want hoeveel eigenschappen Lodewijk XVI ook bezat, om hem tot een goed *mens* te maken, voor een goed *koning* is nog iets anders noodig.

Maar hij begon althans zijn regeering onder

groote toewijding en blijdschap van het volk. Van 's morgens zes tot aan den avond verdrongen duizenden menschen elkaar voor het verblijf van het koninklijke paar, om hen luide toe te juichen. Op het voetstuk van het standbeeld van Hendrik IV schreef men: „Resurrexit” (wederopstanding). „Een mooi woord”, zei Lodewijk XVI, „als het maar waar was.” Hij kende zijn krachten. En juist daardoor zou hij in een minder moeilijken tijd wellicht veel goeds hebben kunnen verrichten. Maar de buitengewoon moeilijke tijden, die komende waren, eischten een buitengewoon bekwaam vorst. En dat was Lodewijk allerminst.

Maria Theresia voorzag iets van de moeilijke dagen, die komen zouden. „Ik ben bekommerd, o zoo bekommerd over u”, schreef zij aan haar dochter.

Maar Marie Antoinette genoot van de hartelijkheid van het geestdriftige volk. De toekomst leek haar lachend en blij. Nu zouden er goede dagen voor haar komen.

(Wordt vervolgd.)

C. A. K.

CO-INSTRUCTIE.

Let wel, co-instructie, niet co-educatie. Het laatste woord wordt gebruikt om daarmee aan te duiden de gemeenschappelijke opvoeding van jongens en meisjes, terwijl co-instructie doelt op gemeenschappelijk onderwijs. Over co-educatie heb ik niet te spreken in dit verband, wel over co-instructie, dus over de vraag, of het gewenst is jongens en meisjes met elkaar in één school, in dezelfde klas saam te brengen en hun dan ook hetzelfde onderwijs te geven.

Onze Roomse landgenoten ijveren sterk voor afzonderlijk onderwijs, zelfs aan jonge kinderen, en ze doen dit bijna uitsluitend op gronden ontleend aan de zedelijkheid.

Wij zien over 't algemeen er geen kwaad in, dat onze jongens en meisjes beneden 12 jaar, dus op de school voor gewoon lager onderwijs, met elkaar verkeren en hetzelfde lezen. Als ze ouder worden, komt de kwestie enigszins anders te staan en dan is de eenstemmigheid over het samenzijn ook bij ons verdwenen. Sommigen maken bezwaar tegen dit samenzijn, omdat jongens en meisjes dan meestal een manlik onderwijzer hebben en dit kan

aanleiding geven tot verliefdheid ook van de leerlingen onderling. Zo vond ik o.a. dit berichtje, overgenomen in verschillende bladen:

„Roeland van Ruyven schrijft in de Nederlandse Vrouwengids over verliefdheid als bezwaar tegen coëducatie (lees co-instructie), dat wil zeggen: tegen gemeenschappelijk onderwijs aan jongens en meisjes.

Hij schrijft o. a.:

„Jongelui met een gemoed, dat hen vatbaar doet zijn voor de bekoorlijkheden van een jong meisje, zullen vaak hun gedachten meer bepalen bij de aardige blondine vóór hen, of bij de leuke brunette met haar bruine oogen op de eerste bank, dan bij de Homerische verzen, die hun anders in die richting nog wel eens den poëtischen weg kunnen wijzen.

En zoo bereikt vaak het onderwijs een doel, dat het niet in de eerste plaats beoogt. Nu ja, elke jongen en elk meisje is wel eens verliefd, — dat kan geen kwaad — werkt bij de jongens met gaaf moreel gevoel vaak goed op hun werklust; — maar waar dat liefdesgevoel elk uur gelegenheid heeft, zich in de klas te openbaren, daar bereikt de les niet, wat ze nu eenmaal bereiken wil.

En de leeraar?

Voor hem is het gevaar niet gering, als hij, jong en ongetrouwd soms, elken dag eenige uren staat voor een klas, waarin meisjes met durf en met bewustzijn van haar uiterlijke aantrekkelijkheden een aanval wagen op zijn hart. 't Is een feit, dat vele jonge dames hun aanvankelijke bewondering voor de geestelijke meerderheid van den man omzetten in een liefdegevoel. Daarvan is het schoollokaal meer dan eens de stille getuige geweest.”

De bekende schrijfster Ida Heijermans is het met dit betoog geheel eens. „Dat jongens en meisjes verliefd zijn”, — zoo schrijft zij, — „behoort bij den leeftijd. Maar het kan niet goed zijn, dat de school door voortdurend samenzijn dit in de hand werkt. De leerling als leerling gaat ten onder — en allerlei gevaren dreigen.”

Heel zwaar tel ik dit argument niet: jongens en meisjes op die leeftijd weten elkaar toch wel te vinden. In Amsterdam vond men vroeger — of het nog zo is, weet ik niet — het huis van bewaring, het gebouw der vrije gemeente, het gymnasium en de industrijschool voor de vrouwelijke jeugd vlak bij elkaar. De spraakmakende gemeente maakte daarvan: de onvrije, de vrije en de vrijende gemeente. Ook op dorpen, waar b.v. een gymnasium, uitsluitend voor jongens is, en de een of andere school, uitsluitend voor jongedochters, kan men u allerlei verhalen ten beste geven over het elkaar zoeken en vinden.

Volledigheidshalve moet ik hierbij voegen het oordeel van een vrouw, die in „De Vrouw” van 2 Nov. 1918 schreef: „Nu ik u toch schrijf, moet mij een opmerking van het hart over co-educatie (ze bedoelt blijkbaar co-instructie). Door toevallige omstandigheden heb ik achtereenvolgens les gehad aan drie verschillende jongens-hogere burgerscholen. Ik heb er dus wel het een en ander van gezien en sta er nu, na zoveel jaar, objectief tegenover. Na wat ik er van gezien heb, ben ik positief tegen co-educatie op de middelbare scholen en zelfs ook op de hogere klassen der lagere school. Maar érger dan co-educatie vind ik, dat meisjes van mannen lessen krijgen.”

Dr. N. Singels vermeldt in zijn afscheidsrede 1 Juli 1918, met „groot genoegen”, dat zich 23 paren gevormd hadden uit zijn oud-leerlingen van het gymnasium.

Zoals men ziet, is deze kwestie nog niet tot aller genoegen opgelost.

Van meer betekenis is het bezwaar, dat Ida Heijermans te berde brengt in het meer genoemde werkje: „Meisjesopvoeding”. Daar zegt zij o.a. dit: „Zoo opgevat dus kan de gemengde school voor grootere knapen en meisjes alleen voor de uitzonderingen de ideale zijn. Als het bij het kind gaat om de teedere afwikkeling van de windsels, die er liggen rond zijn zieleleven, is dit een proces, dat bij jongens en meisjes gelijk kan geschieden. Zij worden door de volwassenden binnengeleid in de wereld der verschijningen; zij groeien naar innerlijke wetten als het plantje naar de zon. Zij zijn beiden nog kind. Maar hoe ouder zij worden, hoe meer hun eigenlijke psyche om verzorging vraagt en om gekend en begrepen te worden in haar verschijningen. Dan is de man voor den ouderen jongen en de vrouw voor het oudere meisje de aangewezen opvoeder. Dan is er geen co-educatie meer mogelijk dan in dit inzicht, dat die opvoeding de beste is waar geen manlijke leiding voor het meisje geheel buitengesloten is en geen vrouwelijke voor den jongen. Maar dat bestrijdt in geen deele de meening van hen, die betoogen, dat in de meisjesopvoeding de vrouwelijke invloed de overwegende moet zijn.” Wanneer de meisjes en de jongens op school niet samen opgevoed kunnen worden, dan kunnen ze er ook niet zijn om samen onderwezen te worden; trouwens onderwijs zonder opvoeding is ondenkbaar.

In deze richting worden al meer stemmen vernomen. Zo b.v. in Den Haag, waar heel veel dames aan de Raad der gemeente gevraagd hebben om een afzonderlijk gymnasium of lyceum voor meisjes en wel meest op gronden, ontleend aan de bezwaren tegen co-instructie.

Dr. A. de Vletter wijdt aan dit verzoek een feuil-

Meisjesopleiding.

leton in de „Nieuwe Rotterdamse Courant” van 19 September 1918 en erkent daarin het bezwaar, dat aangevoerd is, al wijst hij ook op de voordelen der co-educatie, die verloren zouden gaan, als met de co-instructie werd gebroken. Hij eindigt zijn artikel met deze woorden:

„Toch hebben in zoover de Haagsche dames gelijk, dat de ouders per slot van rekening zelf er over moeten oordeelen, wat zij voor hun kinderen wenschen. Aan dezen ouderwensch toe te geven is niet altijd en niet overal mogelijk. Maar onze groote gemeenten, die aan de toenemende bevolking een zoo ruim mogelijke schoolgelegenheid moeten verschaffen, kunnen aan het verzoek van een deel der gemeentenaren voldoen.

Om der conscientie wille is aan de sekteschool de plaats gegeven, die haar in ons volksgeheel toekomt (de overheid moge dat betreuren of niet); de bijzondere school, ook de middelbare- en gymnasiale-, eischt wat haar recht is; welnu, om der conscientie wille zij door een groote stad als Den Haag den Haagschen ouders geboden, wat zij op voldoende, al is het dan niet door allen gedeelde, motieven verzoeken.”

Nog wijs ik op het rapport, dat in dit jaar is uitgebracht door een commissie tot het ontwerpen van een nieuw leerplan van de scholen voor gewoon lager onderwijs te Amsterdam. Ook daarin wordt gewezen op het verschil in vorderingen voor sommige vakken tussen jongens en meisjes en wel o.a. dit: „De onderzoekingen van Ivanoff over correlatie tussen het tekenen en andere vakken gaf tot resultaat, dat bij de jongens de tekenvaardigheid nog al van de gemiddelde prestatie bleek af te wijken. Herinnerd mag ook worden aan de uitvoerige minutieuse en door het groot getal van 58000 zeer betrouwbare onderzoekingen van Kerschensteiner te München, die een heel groot verschil in tekenaanleg tussen jongens en meisjes constateerde. De vraag rijst dadelijk: Strekt zich deze afwijkende aanleg ook over de andere schoolvakken uit? Op biologische gronden is te vermoeden van ja. De persoonlijke ervaringen van velen onzer schijnen het te bevestigen.

Vooraf bij physica komen sterke verschillen aan de dag, verder bij aardrijkskunde en bij rekenen.

Van 1907—1911 gaven zich te Cambridge voor wiskunde op 16724 jongens en 7367 meisjes. De „mark of distinction” werd toegekend aan 491 jongens en..... 16 meisjes. In datzelfde tijdvak gaven zich voor wiskunde op 8831 oudere manlike candidaten en 7285 vrouwelike. De mark of distinction werd verworven door 192 mannelike en..... 7 vrouwelike candidaten. De ervaringen in Amerika met co-instructie hebben als resultaat, dat jongens en

meisjes gelijke vorderingen maakten in geschiedenis, aardrijkskunde en natuurlijke historie; dat de meisjes het van de jongens wonnen in tekenen, talen, handenarbeid, muziek, schrijven, lezen en orthografie; maar dat de jongens de meisjes overtroffen in rekenen, wiskunde, physica en scheikunde.”

Al het bovenstaande wijst reeds op de wenselijkheid van splitsing bij het voortgezet onderwijs tussen jongens en meisjes. Maar het voornaamste argument hiervoor is m. i. gelegen in de zeer verschillende bestemming van jongens en meisjes. Moeten de eersten trachten het zover te brengen, dat ze door hun arbeid een gezin kunnen onderhouden, de tweede hebben de roeping voor dat gezin te zorgen in geheel andere zin. Die tweërlei bestemming mag bij de opleiding niet uit het oog verloren worden; zelfs niet bij de vakopleiding: steeds moet bij alle opleiding rekening gehouden worden met het feit, dat een meisje in een vrouwelijk lichaam een vrouwelijke ziel omdraagt en dat haar bestemming een geheel andere is dan die van de man. Dit moet invloed hebben op de keuze der vakken, zodat de vrouw in enkele vakken onderricht ontvangt, waarmee de mannen niets te maken hebben, en het zal ook zijn invloed uitoefenen op de leerstof van verschillende vakken, want de vrouw heeft b.v. bij natuurlijke historie een heel ander belang dan een man.

Ons ideaal zal dus moeten wezen: Voortgezet onderwijs voor alle meisjes, die daarvoor slechts enigszins in aanmerking kunnen komen, maar dan op afzonderlijke Mulo-scholen, afzonderlijke hogere burgerscholen, gymnasia of vakscholen. Zolang dit ideaal nog ideaal blijft en dus niet voor verwezenlijking vatbaar is, zal het ons streven moeten zijn tegemoet te komen aan de zeer verschillende belangen van jongens en meisjes door b.v. de laatste vrij te stellen van enkele vakken of onderdelen van vakken of ook door de splitsing der klas, zoals nu reeds geschiedt bij gymnastiek ook bij enkele andere vakken door te voeren. Of co-educatie gewenst is, blijft hier buiten bespreking, maar zelfs als dit mocht blijken heel wenselijk en nodig te zijn, dan kan het nog op andere wijze gevonden worden dan door co-instructie.

Laat ik eindigen met het woord van een vrouw, van Ida Heyemans. Bij gelegenheid van het vijftien-twintigjarig jubileum van het tijdschrift „De Vrouw”, verscheen daarvan een feestnummer. De redactrice noemt daarin zes punten, waarvoor „De Vrouw” steeds gestreden heeft. Het eerste daarvan formuleert zij aldus: „Met innige overtuiging, die altijd vaster wortel heeft geschoten, is er in „De Vrouw” opgekomen voor het recht van het kind op